

บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย*

An analysis of Ethics Teaching Development in Education Curriculum of Thailand

กฤตภาส สายทองดี และพชรรัช ปรามนอก

Krittaphars Saithongdee and

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: krittottle@gmail.com

บทคัดย่อ

จริยธรรมเป็นเนื้อหาสำคัญอย่างหนึ่งที่รัฐจะต้องจัดให้อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้พลเมืองได้เรียนรู้และเข้าใจในหลักจริยธรรม บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า พัฒนาการหลักสูตรทางจริยธรรมของไทยสามารถแบ่งได้เป็น 6 ช่วงเวลาด้วยกัน ใน 6 ช่วงเวลานี้ หลักสูตรการศึกษาที่ได้สร้างหลักการสอนจริยธรรมบนฐานของหลักธรรมทางพุทธศาสนา แม้จะมีการผสมผสานแนวคิดทางจริยธรรมอื่นๆ เข้ามาภายหลังก็ตาม แต่ก็เกินไปเพื่อสร้างความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ทั้งนี้ยังพบว่า มีการประยุกต์หลักจริยธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ร่วมสมัย แต่เรายังพบว่า หลักสูตรการสอนจริยธรรมของการศึกษาไทยยังเป็นการฝึกฝนให้พลเมืองเป็นผู้เชื่อฟังหลักจริยธรรมเท่านั้น ยังไม่ได้เป็นการสอนให้เข้าใจหลักการทางจริยธรรม

คำสำคัญ: การสอนจริยธรรม; การศึกษาไทย; จริยศึกษา

Abstract

Ethics is one of the important elements that states must include during circumstances, instruction in order for citizens to learn and understand ethics. The purpose of this article is to analyze the development of teaching ethics in Thai education curricula. The analytical study, it was found that the development of Thai ethical curricula can be

*ได้รับบทความ: 25 มกราคม 2565; แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 25 ธันวาคม 2565

Received: January 25, 2022; Revised: December 22, 2022; Accepted: December 25, 2022

divided into 6 periods although other ethical concepts were later incorporated but it is only to create harmony and link with Buddhist principles. It has also been found that ethical principles are applied in accordance with contemporary circumstances but we also found that the ethical teaching of Thai education courses only trains citizens to be ethical obedience. It is not yet a teaching to understand ethical principles.

Keywords: teaching ethics; Thai education; ethical studies

1. บทนำ

การสอนจริยธรรมเป็นกิจกรรมสำคัญที่สมาชิกในสังคมหนึ่งๆจะต้องได้รับอันเนื่องมาจากการที่แต่ละคนในฐานะสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นจะต้องตระหนักรู้ต่อหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่นในสังคม ที่มุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อปัจเจกบุคคลและสังคม และมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรม ความเชื่อ และการกระทำของผู้ใหญ่และเด็กในสังคม การสอนจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่ถูกฝังอยู่ในระบบสังคมหนึ่งๆ เรื่อยมา (Cromdal, 2006)

การสอนจริยธรรมที่ดูจะครอบคลุมและมีความสำคัญในภาพรวมทั้งหมดก็คือ การสอนจริยธรรมในระบบการศึกษา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากว่าระบบการศึกษาที่ถูกออกแบบโดยรัฐนั้นมีจุดมุ่งหมายโดยรวมที่จะให้พลเมืองมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผ่านรูปแบบและวิธีการที่มาจากรัฐ นอกจากนี้ ตัวของเด็กและเยาวชนเองในฐานะผู้เรียนในระบบจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้ได้เรียนรู้ทางจริยธรรม เพราะพวกเขาจะพบกับคำถามทางศีลธรรมที่ยากๆ อยู่เกือบทุกวัน และพวกเขาต้องการคำแนะนำที่ถูกต้องต่อปัญหาทางศีลธรรมเหล่านั้น (Smith, 2006) ดังนั้น รูปแบบการสอนจริยธรรมอย่างเป็นทางการในหลักสูตร

การศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในฐานะการสอนจริยธรรมอย่างถูกต้อง โดยมีครูเป็นผู้คอยให้คำปรึกษาผ่านกรณีตัวอย่างของการศึกษาทางศีลธรรม ซึ่งจากผลการวิจัยก่อนหน้านี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าครูเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีในภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกทางศีลธรรม (Tirri, 1999, pp. 31-47)

สำหรับในประเทศไทย การเรียนการสอนทางด้านศีลธรรมมักให้ความสำคัญกับนโยบายระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ การสร้างสัญลักษณ์แห่งชาติ หรือแม้แต่การแก้ปัญหาทางสังคมและการเมือง (Singsuriya, Aungsumalin & Worapong, 2014, pp. 209-225) อย่างไรก็ตาม เรากลับพบว่าการสอนศีลธรรมในประเทศไทยให้ความสำคัญกับศีลธรรมทางศาสนาเป็นอันมาก มากไปกว่านั้นเนื้อหาเป็นเรื่องของศาสนามากกว่าศีลธรรมและจริยธรรม (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2560, หน้า 269-287) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองโครงสร้างอำนาจรัฐในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะการสอนศีลธรรมในพุทธศาสนาที่ถูกนำมาตีความใช้เป็นเครื่องมือของรัฐไทย (दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159) งานศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและมุ่งเน้นไปที่การศึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับหลักสูตรทางศาสนา

เท่านั้น ดังนั้น ในบทความนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่หลักสูตรการสอนศีลธรรมและจริยธรรมโดยรวม ซึ่งผู้เขียนจะเรียกรวมว่าหลักสูตรการสอนจริยศึกษา ที่หมายถึงการสอนที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับชุดของความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด โดยความเชื่อชุดนี้จะชี้นำเจตนาธรรม ทศนคติ และพฤติกรรมของพวกเขาต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบข้างของพวกเขา (Halstead, 2010)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงพัฒนาการของการสอนศีลธรรมหรือจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย ตลอดจนทำการวิเคราะห์ถึงพัฒนาการสอนจริยธรรมในระบบการศึกษาไทย เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการการสอนศีลธรรมและจริยธรรมในระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทความนี้จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกจะนำเสนอพัฒนาการของการสอนศีลธรรมหรือจริยศึกษาในระบบการศึกษาไทย ส่วนที่สองจะนำเสนอการวิเคราะห์พัฒนาการดังกล่าว ส่วนที่สามจะเป็นส่วนสรุป

2. พัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย

ในส่วนนี้จะแบ่งพัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยออกเป็น 6 ระยะด้วยกัน ดังนี้

1. ระยะเริ่มแรก: หลักสูตรการเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 จุดเริ่มต้นของการศึกษาที่มีความสำคัญในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ ในปี พ.ศ. 2430 ทรงมีพระราชดำรัสสำคัญ ตรัสถึงการให้ความสำคัญ

กับการศึกษาไทย โดยเนื้อความ คือ การมุ่งเน้นให้จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นล่างไปยังชั้นสูงจากเดิมที่เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยพระสงฆ์ที่สอนได้เพียงครั้งละ 4-5 คนเท่านั้น (วรฎิรยา หุ่นเจริญ, 2545, หน้า 1-2)

วิชาจริยธรรมเป็นการสอนที่จะทำให้รู้จักเป็นคนดี เป็นคนกตัญญู รู้ผิดชอบชั่วดี โดยมีความเชื่อมโยงกับวิชาพุทธศาสนา โดยเฉพาะธรรมของอุบาสก กุศลกรรมบท เบญจศีล และเบญจธรรม (दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159) ล่วงมาถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ. 2454-2464 มีการลดเนื้อหาทางด้านจริยธรรมลง เปลี่ยนแปลงมาเป็นวิชาอื่นๆ มากขึ้นแต่ใจความสำคัญของวิชานี้คือ การมุ่งเน้นเนื้อหาธรรมให้เกิดการรักชาติบ้านเมือง เป็นข้าแผ่นดินที่ดีต่อกษัตริย์ ทำให้การศึกษาวิชาจริยธรรมในช่วงดังกล่าวมุ่งเน้นความเป็นชาตินิยมมากยิ่งขึ้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2526, หน้า 31)

2. ระยะที่ 2: หลักสูตรการเรียนในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้ประสบกับปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ อันเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจโลก ทำให้การลงทุนทางการศึกษาให้ความสำคัญกับระดับประถมศึกษามากกว่ามัธยมศึกษา กระทรวงธรรมการในขณะนั้นจึงส่งเสริมให้ขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษามากขึ้น การศึกษาเน้นวิชาเฉพาะปลูกและให้มีความเท่าเทียมกันที่จะได้เรียนในวิชาพระพุทธศาสนา จริยศึกษาและพลศึกษาให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษา คือ วิชาธรรมจริ จำนวน 2 ชั่วโมงต่อหนึ่งสัปดาห์ และในการสอนวิชาธรรมจรินั้น ครูจะต้องสอนให้เป็นแบบอย่างและแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างให้

กับนักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนประพฤติตามแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาทางด้านจริยธรรมนี้ จะต้องนำเอาเนื้อหาและแนวทางการสอนมาจากการนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส (นววรรณ วุฒทะกุล, 2550, หน้า 27-28) แต่หลักธรรมเหล่านี้ไม่ค่อยปรากฏในพระไตรปิฎกมากนัก (दनัย प्रिषाफेढप्रसलथी, 2549, หน้า 128-159)

3. ระยะที่ 3: หลักสูตรการเรียนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึง พ.ศ. 2499 รัฐบาลในระบบอบประชาธิปไตยแต่ละคณะต่างก็ได้พยายามทำนุบำรุงและพัฒนาการศึกษาตลอดมาและได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทางการศึกษาขึ้นนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา โดยเริ่มต้นใช้แผนการศึกษาฉบับแรกในปี พ.ศ. 2475 เรียกว่าแผนการศึกษาปี พ.ศ. 2475 (โสภา ปาลบุตร, 2475)

โดยในปี พ.ศ. 2475 หลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิชาจริยศึกษามุ่งเน้นไปที่ “การอบรมศีลธรรมอันดีงาม” พอล่วงมาถึงช่วงแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 ก็มีวัตถุประสงค์คือ “เพื่อให้ประชาชนมีศีลธรรมอันดี” นอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นการสอนจริยธรรมในรายวิชาการรู้เรื่องเมืองไทย ในปี พ.ศ. 2464 มีวัตถุประสงค์คือเพื่อให้รู้จักบ้านเมืองของตนเองว่าเป็นอย่างไรโน่นจึงตั้งหลักฐานเป็นปีกแผ่นแนวนหนาขึ้นได้ และล่วงมาถึงปี พ.ศ. 2476 ยังเป็นเนื้อหาหน้าที่พลเมืองแบบเดิมอยู่ (ปวีณา วังมี, 2543, หน้า 68-70) แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วง พ.ศ. 2475-2479 การศึกษาไทยนั้นมีความมุ่งหมายไปที่การเป็นพลเมืองดีตาม

รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการสอนจริยธรรมแบบการรักชาติบ้านเมืองและการ “รักชาติยิ่งชีวิต” ก็ถูกผนวกเข้ามาในการศึกษาตลอดช่วงเวลาดังกล่าว

ล่วงมาถึงหลักสูตร พ.ศ. 2493 ก็มีการศึกษาหลักจริยธรรมมากขึ้น โดยเนื้อหาส่วนมากมาจากพระพุทธศาสนา ผสมผสานเข้ากันกับหลักจริยธรรมพลเมือง (दनัย प्रिषाफेढप्रसलथी, 2549, หน้า 128-159) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า มีความพยายามนำเอาหลักธรรมมาสอนจริยธรรมที่เป็นประโยชน์เชิงปฏิบัติและมีความสอดคล้องกับชีวิตมากขึ้น โดยเฉพาะความกตัญญู ความอ่อนน้อม คราวะธรรมได้รับการเน้นอย่างมาก ซึ่งทำให้เห็นว่า หลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมมีความเกี่ยวข้องกันกับชีวิตสมัยใหม่มากขึ้น มุ่งเน้นฝึกฝนให้เป็นพลเมืองที่มีความประพฤติตามระเบียบแบบแผนของชาติมากขึ้น

4. ระยะที่ 4: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2501-2533 นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับนโยบาย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาธิปไตย โดยนิยามความหมายของคำว่าชาติสะท้อนถึงขนบธรรมเนียมของความเป็นชาตินิยมว่า “ชาติ คือ คณะบุคคลที่สืบสายโลหิตเดียวกัน มีธรรมเนียมประเพณีเดียวกันเรียกว่าชาติ...” ซึ่งการมุ่งเน้นให้ตระหนักถึงสิ่งที่เรียกกันว่าชาตินี้เอง เป็นความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงขึ้นมาต่อต้านกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในขณะนั้น ซึ่งเชื่อว่าหากปล่อยให้คอมมิวนิสต์ คุกคามชาติต่อไป ประชาชาติไทยย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

สำหรับพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ทางจิตใจของประชาชน (วัชรินทร์ มัสเจริญ, 2533, หน้า 41) โดยสาระสำคัญของการศึกษามาจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 เด็กนักเรียนทุกคนจะต้องได้เรียนจนกระทั่งจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 7 รวมถึงการมุ่งเน้นให้พัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาด้วยหรือเรียกว่าวิชาหัตถศึกษาอันเป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ

ปี พ.ศ. 2521 หลักสูตรที่พัฒนามาในช่วงนั้นได้ให้ความสำคัญกับจริยศึกษา ซึ่งหลักสูตรใช้มายาวนานพอสมควร มีหน่วยการเรียนรู้ที่พยายามสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างความสุขจากครอบครัวที่มีผลต่อสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม และหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับโรงเรียนดีมีวินัย มุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน มีวินัยในตนเอง รวมถึงหลักธรรมในพุทธศาสนา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2536, หน้า 58-69)

5. ระยะที่ 5: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2544-2550 ในช่วงระยะที่ 5 นี้ สาระการเรียนรู้ของรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่รองรับเนื้อหาของการสอนวิชาจริยธรรมเอาไว้ ส่วนแรกเป็นจริยธรรมทางศาสนา ส่วนหลังเป็นจริยธรรมทางสังคม กระนั้นก็ตามสาระการเรียนรู้ที่ดูจะสัมพันธ์กันกับปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นเรื่องศีลธรรม ดูเหมือนจะปรากฏในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏในสาระที่ 2 ดังนี้

คือเข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

ส่วนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีก็มีบทบาทสำคัญเช่นกันในความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสอนศีลธรรมจริยธรรม โดยปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในสาระที่ 2 เกี่ยวกับการอาชีพดังนี้ คือ เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรมมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต สาระการเรียนรู้ในสาระต่างๆ แม้จะมีการแบ่งแยกย่อยลงไปอีก ก็ทำให้เห็นว่าในแต่ละสาระที่แยกย่อยลงไปนั้น มีความพยายามที่จะเชื่อมโยงเอาแนวทางของจริยศึกษาเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ดังนั้นในแง่ของเนื้อหาสาระของหลักสูตร ดูจะมีความสอดคล้องกันอย่างมากกับนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการสร้างการเข้าใจความหมายของการเป็นคนมีจริยธรรมมากขึ้น กล่าวคือ จริยธรรมหรือศีลธรรมที่ไม่เฉพาะเจาะจงแต่ในหลักการ หากแต่เป็นจริยธรรมและศีลธรรมเพื่อเข้าใจโลก สังคม และตนเองในบริบทของสังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ทำให้เห็นว่า การจัดการวางแผนหลักสูตรในเชิงหลักการมีความชัดเจนและเข้าใจต่อการสร้างคุณลักษณะทางจริยธรรมให้กับนักเรียนเป็นอย่างดี

6. ระยะที่ 6: หลักสูตรการเรียน พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนเป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมือง

โลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานของความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4)

โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาเป็นหลักประการแรกอีกครั้ง รวมถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาของความเป็นชาติ ซึ่งทำให้ลดจำนวนหลักการสำคัญของจริยธรรมสากลงไป เมื่อเทียบกับหลักสูตร พ.ศ. 2544 และดูจะสะท้อนความเป็นอนุรักษ์นิยมและชาตินิยมมากขึ้น โดยทำที่ดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่ประกอบไปด้วย รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554, หน้า 133)

จุดมุ่งหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านี้ น่าจะเป็นหลักหมายสำคัญของการพัฒนาให้ผู้เรียนตามหลักสูตร พ.ศ. 2551 คือ รู้และเข้าใจ และเกิดความรักในชาติบ้านเมืองมากขึ้น อันเนื่องมาจากการที่ในช่วงเวลาดังกล่าว มีการเกิดเหตุการณ์ไม่สงบทางการเมือง เกิดการรัฐประหารยึดอำนาจขึ้น ทำให้หลักสูตรต้องเข้ามาสร้างภาพลักษณ์สำคัญให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติและมีจิตสำนึกตระหนักรู้ต่อชาติตามความหมายของชาตินิยมมากขึ้นนั่นเอง

3. บทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย

จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญคือ จุดร่วมของหลักสูตรที่มีมาตลอดในการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม และพัฒนาการทางศีลธรรมที่แตกต่างออกไป เพื่อให้เห็นว่าหลักสูตรจริยธรรมของการศึกษาไทยเป็นอย่างไร ผู้เขียนจะวิเคราะห์ให้เห็นอย่างชัดเจนในส่วนนี้

1. จุดร่วมของรากฐานทางจริยธรรมของจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย เป็นที่ทราบกันดีว่า พุทธศาสนากับสังคมไทยถูกผูกโยงและเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กันทั้งแง่ของหลักคิดและวิถีชีวิตในเชิงปฏิบัติ จนกระทั่งว่าหลักสูตรการศึกษาและการสอนจริยธรรมได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรทางจริยธรรม เห็นได้ชัดตั้งแต่การเริ่มต้นมีหลักสูตรการศึกษาในยุคแรกที่วิชาจริยธรรมเป็นการสอนที่มุ่งเน้นที่จะให้รู้จักเป็นคนดี เป็นคนกตัญญู รู้ผิดชอบชั่วดี โดยมีความเชื่อมโยงกับวิชาพุทธศาสนา หลักการทางพุทธศาสนาเหล่านี้ต่างมีจุดร่วมกันสำคัญหลายประการแต่ที่เด่นชัดที่สุด คือ การสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อมีจุดมุ่งหมายเป็นไปให้เกิดการตระหนักรู้ทางศีลธรรมในลักษณะของการเชื่อฟังในฐานะที่เป็นศีลธรรมอันสูงสุด ความหมายก็คือ หลักสูตรการศึกษาไทยออกแบบมาบนฐานความเชื่อบางประการที่ว่า ศีลธรรมของพระพุทธศาสนา คือ ศีลธรรมอันดีงามและถูกต้อง หากปฏิบัติตามศีลธรรมเหล่านี้แล้วก็จะย่อมจะนำไปสู่การสงบสุขของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ อันจะเห็นได้จากหลักหมายสำคัญของ

แต่ละหลักสูตรที่พยายามเชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากันได้กับการพัฒนาบุคคลและประเทศชาติ

พุทธศาสนาจึงเป็นหลักการทางศีลธรรมที่หลักสูตรการศึกษาไทยใช้มาโดยตลอดในฐานะศีลธรรมที่ถูกต้องสมบูรณ์ แม้กระนั้นอาจจะเกิดคำถามได้ว่าจริงๆ แล้วเราไม่ได้มองว่าศีลธรรมทางพุทธศาสนาเป็นศีลธรรมที่ถูกต้องที่สุดในระบบหลักสูตรของการศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกันกับการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมได้หรือไม่ เพราะมีศีลธรรมนอกพุทธศาสนาปรากฏเข้ามาในหลักสูตรการศึกษาไทยมากมาย อาทิเช่น ในระยะที่สองและสามของการจัดการเรียนการสอนจริยธรรมของหลักสูตรการศึกษาไทย เช่น ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อ ความมีน้ำใจนักกีฬา ความสุภาพอ่อนน้อม ความกตัญญู และความสามัคคีคุณสมบัติผู้ดีมารยาทสังคม เป็นต้น หากเราพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมเหล่านี้กับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมของไทยในช่วงระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ตามผู้เขียนกล่าวถึงในส่วนก่อนหน้า เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความพยายามของหลักสูตรที่จะเชื่อมโยงให้เข้ากันได้กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา (दनัย प्रियाเพิ่มประสิทธิ์, 2549, หน้า 128-159)

จากข้อสังเกตของผู้เขียนข้างต้นที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านจริยธรรมของไทยที่ชี้ให้เห็นถึงรากฐานทางศีลธรรมของพุทธศาสนานั้น ดูจะคล้ายกับงานศึกษาเรื่อง Narrative approach to moral education: A case of Thailand ที่กล่าวเอาไว้ว่า การศึกษาทาง

ด้านศีลธรรมของประเทศไทยนั้นเป็นการศึกษาที่ดูจะมุ่งเน้นไปที่การสอนให้เกิดความเชื่อฟังในศีลธรรมตลอดถึงการคล้อยตามทางศีลธรรมโดยไม่ได้เกิดข้อสงสัยว่าศีลธรรมข้อนั้นๆ เป็นไปได้หรือไม่อย่างไร และงานดังกล่าวยังเสนอแนะข้อเสนอสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยว่า ในขณะที่การศึกษาทางศีลธรรมในไทยให้ความสำคัญกับการเชื่อฟังและปฏิบัติตาม แต่การสอนศีลธรรมในประเทศของโลกตะวันตกมีองค์ประกอบอย่างหนึ่งในการพยายามหลีกเลี่ยงการปลูกฝังทางศีลธรรม และส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้ชัดเจนในการอธิบายคุณค่าหรือการศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจสำหรับพัฒนาคุณธรรม นอกจากนี้ในนิยามเกี่ยวกับการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาของไทยยังระบุด้วยว่านักเรียนที่ยึดถือหลักคุณธรรมอย่างเคร่งครัดจะมีความพึงพอใจและอยู่อย่างสงบสุขในสังคมยิ่งไปกว่านั้น บทบาทของศาสนาได้รับการโอบรับอย่างเต็มที่ในการศึกษา การเรียนการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมของไทย (Singsuriya, Aungsumalin, & Worapong, 2014, pp. 209-225; Lockwood, 1999, p. 11) บทบาทดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะเมื่ออยู่ในหลักสูตรการเรียนในเชิงทฤษฎีเท่านั้น หากแต่ยังมีพัฒนาการไปสู่ความพยายามในเชิงปฏิบัติด้วย อย่างเช่นในหลักสูตรการศึกษาในระยะที่ 2 ที่ในการสอนวิชาธรรมจารีนั้น ครูจะต้องสอนให้เป็นแบบอย่างและแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างให้กับนักเรียน เพื่อที่จะให้นักเรียนประพฤติตามแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติปฏิบัติชอบ มากไปกว่านั้นแนวปฏิบัติที่สำคัญคือความพยายามในการให้

มีการเจริญสมาธิและจิตภาวนาในการเรียน

จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าศีลธรรมต่างๆ จะถูกนำมาเข้ามาสร้างความเชื่อมโยงกับศีลธรรมของ พุทธศาสนาตลอดช่วงเวลาของการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาไทย เมื่อไม่นานมานี้เราก็คงได้เห็นได้ชัดเจนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ให้รวมมาตรฐานการเรียนรู้คุณค่าทางศีลธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย โดยเป้าหมายแรกจาก 5 ประการของหลักสูตรแกนกลางก็คือ จะต้องเชื่อมโยงคำสอนทางพุทธศาสนากับความสำเร็จในการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยและเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในเศรษฐกิจพอเพียง (Klechaya & Glasson, 2017) ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ถูกหยิบยกเอาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาพัฒนาประเทศ ประกอบกับการตีความหลักการของพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความเกี่ยวข้องกัน

การไม่เคยหายไปของพุทธศาสนาในฐานะจริยธรรมหลักของสังคมไทยนั้นก็เนื่องมาจากการจัดการศึกษาของหลักสูตรการศึกษาไทย พยายามผูกโยงเอาพุทธศาสนาเข้ามาในส่วนต่างๆ อย่างเห็นได้ชัด ทั้งในแง่ของการบูรณาการกับวิชาอื่นๆ นอกจากวิชาศีลธรรม สังคมศึกษา หน้าที่พลเมือง ยังรวมไปถึงวิชาวรรณคดีที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชาภาษาไทยก็มักจะแฝงไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเสมอ อาทิเช่น มงคลสูตรคำฉันท์ เวสสันดรชาดก ไตรภูมิพระร่วง ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ถูกบรรจุในหลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นการสอนศีลธรรมของพระพุทธ

ศาสนาเป็นหลัก

นอกจากนี้ ยังเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความพยายามสร้างอัตลักษณ์ไทยภายใต้พระพุทธศาสนาให้เกิดความสำนึกรักชาติหรือที่เรียกว่าอุดมการณ์ชาตินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวถูกสร้างผ่านกระบวนการศึกษาที่บรรจุลงในแบบเรียนทางด้านจริยธรรมที่มุ่งเน้นพระพุทธศาสนาใช้ในการอธิบายศีลธรรมในระดับต่างๆ จะนำไปสู่ความสมัครสมานสามัคคี และความสำนึกรักในชาติไทย (เด่นพงษ์ แสนคำ, 2561, หน้า 142-168) การสอนจริยธรรมที่ผ่านมาของไทยจึงเป็นการสอนจริยธรรมทางพุทธศาสนาเป็นรากฐานของจริยธรรมอื่นๆ ซึ่งจริยธรรมอื่นๆ ที่ว่านี้เป็นเพียงจริยธรรมที่เป็นส่วนเสริมเข้ามาเท่านั้น มากไปกว่านั้นศีลธรรมในทางพุทธศาสนายังถูกนำไปใช้ตีความส่งเสริมอุดมการณ์ทางการเมืองของอำนาจทางการเมืองของไทยในแต่ละช่วงเวลาดังที่เห็นจากที่ผู้เขียนได้เสนอพัฒนาการในส่วนก่อนหน้า

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า นับตั้งแต่การเกิดขึ้นของระบบการศึกษาไทย มีความพยายามอย่างยิ่งที่จะทำการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับทางด้านจริยธรรม หรือที่เรียกกันว่า จริยศึกษา มากขึ้นตามลำดับ ในเบื้องต้นการสอนจริยธรรมถูกเข้าใจในความหมายของศาสนา โดยเฉพาะหลักจริยธรรมของพุทธศาสนาถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริยธรรม รวมถึงการสอนจริยธรรมเพื่อเป็นไปในการแก้ปัญหาสังคม ที่ผู้ปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัยมองเห็นปัญหาต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตาม เราพอจะเห็นได้จากการจัดการหลักสูตรว่า

ในยุคแรกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มาจนถึง ประมาณ ปี พ.ศ. 2524 หลักสูตรการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ จริยศึกษาไม่ได้แตกต่างกันมาก อาจจะมีปรับเปลี่ยนบ้างตามสถานการณ์บ้างเมืองและผู้ปกครอง แต่ทั้งหมดนี้ใช้พุทธศาสนาและลัทธิชาตินิยมเป็น ตัวนำที่เด่นชัดมากกว่าอุดมคติทางศีลธรรมแบบ อื่นๆ ส่วนหลังจากนั้น คือตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เริ่มมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับ จริยศึกษา ซึ่งจริยศึกษาไม่ได้กระจุกตัวอยู่ใน ขอบข่ายเนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนาและวิชา หน้าที่พลเมืองเท่านั้น หากแต่ผู้เรียน จะต้องเรียน วิชาอื่นๆ ซึ่งวิชาเหล่านั้นจะมีการบูรณาการวิชา จริยศึกษาเข้าไปให้นักเรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้ด้วย ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการของหลักสูตรจริยศึกษาได้ ชัดเจนว่ามีการพัฒนาตามโลกที่น่าสนใจ

กระนั้นก็ตาม แม้การพัฒนาหลักสูตรการ สอนจริยธรรมในโรงเรียนของไทย จะมีการพัฒนา ที่เหมือนจะก้าวตามให้ทันวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่ ก็ตาม แต่เราก็พบว่า ปัญหาหลักไม่ได้อยู่ที่การปรับ หลักสูตรให้ก้าวตามทันโลกสมัยใหม่ หากแต่ปัญหา อยู่ที่ว่าการปรับหลักสูตรไม่ได้เข้าใจความหมาย ของการสร้างการตระหนักรู้ทางจริยธรรมให้กับ ผู้เรียน โดยเฉพาะศีลธรรมในความหมายใหม่ที่ควร จะแสดงให้เห็นในระดับของความเข้าใจพื้นฐาน สำหรับเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการมุ่งเน้นการสอน ศีลธรรมทางด้านศาสนามากกว่าการเข้าใจศีลธรรม พื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นศาสนาหรือความเชื่อใดก็ตาม ต่างเห็นพ้องต้องกันในเรื่องนี้

2. พลวัตของการสอนจริยธรรมใน หลักสูตรการศึกษาไทย การทำความเข้าใจถึง

พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของการสอนจริยธรรม ในหลักสูตรการศึกษาไทยนั้น อาจจะทำให้ความเข้าใจ ผ่านช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ช่วงใหญ่ๆ จากที่ผู้เขียนได้พิจารณาถึงพัฒนาการของการสอน จริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย คือ การ เปลี่ยนจากการสอนจริยธรรมพุทธศาสนาไปสู่การ ผสมผสานจริยธรรมสากล และการเปลี่ยนผ่านจาก จริยธรรมเชิงศีลธรรมไปสู่จริยธรรมประยุกต์ ดังนี้

2.1 จริยศึกษาจากพุทธจริยธรรม สู่การบูรณาการร่วมกับจริยธรรมทั่วไป จริยศึกษา ของไทยในยุคเริ่มแรกเป็นการสอนจริยธรรมทาง พระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก สภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอนที่มี พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนหนังสือในอดีตที่ ผ่านมา ประกอบกับหลักสูตรวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับจริยธรรมนั้นก็เป็นการสอนจริยธรรมที่มาจาก พระพุทธศาสนา เช่น การสอนหลักสูตรจริยธรรม ในโรงเรียนที่จะต้องอิงตามหลักการสอนที่มาจาก ตำราการสอนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระยาวชิรญาณวโรรส จากการจัดหลักสูตรการ สอนในช่วงเริ่มต้นดังกล่าวทำให้มีการพัฒนาและ ปรับปรุงหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนทางด้าน จริยธรรมที่เพิ่มเอาแนวคิดทางจริยธรรมแบบอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น หลักจริยธรรมที่ไม่ใช่เพียงแค่หลัก จริยธรรมทางศาสนาหรือพุทธศาสนาที่ชัดเจนก็คือ ในหลักสูตรปี พ.ศ. 2518 ที่เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลง การสอนจริยธรรมจากการมุ่งเน้นพุทธศาสนาเป็น หลักไปสู่การผสมผสานมากยิ่งขึ้นกับจริยธรรม แบบอื่น ที่มุ่งเน้นเพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีศีลธรรม รู้จักสิทธิหน้าที่ รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี ตลอดจน

มีทัศนคติในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ประชาธิปไตยรวมถึงให้มีความซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีวินัยในตนเอง มีน้ำใจนักกีฬา ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่องานตัวเอง ครอบครัวและสังคม เพื่อให้มีเจตนาที่ดีต่อสมาชิกทุกคนและให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความขยัน อดทน รู้จักประหยัดในการบริโภค การสงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2518)

หากพิจารณาและวิเคราะห์ให้เห็นตามหลักการและแนวคิดทางจริยศาสตร์เราจะพบว่าการสอนจริยศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นผู้มีจริยธรรม หรือที่เรียกว่าจริยศาสตร์เชิงคุณธรรม (Virtue Ethics) โดยแนวคิดหลักคือความเป็นเลิศของอุปนิสัย เช่น ความเป็นธรรม ความกล้าหาญ และการควบคุมตนเอง โดยมุ่งเน้นที่ความเป็นเลิศดังกล่าวช่วยให้เรามีชีวิตที่ดี ปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นได้ดี กล่าวง่ายๆ คือ การฝึกฝนให้ตนเองเป็นผู้มีจริยธรรม (Russell, 2013) ทว่าความคิดเรื่องการฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีจริยธรรมตามหลักสูตรการศึกษาไทยมุ่งเน้นให้เป็นพลเมืองและในลักษณะของผู้เชื่อและผู้กระทำตามข้อกำหนดทางศีลธรรม แต่ไม่ได้ฝึกให้เป็นผู้มีความกล้าหาญทางศีลธรรมเท่าที่ควร อย่างเช่นในช่วงปี พ.ศ. 2501-2533 ที่ให้ความสำคัญกับความดีของครู การเคารพครู การเคารพผู้อาวุโส ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย มีความรักสามัคคี สิ่งเหล่านี้แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการให้ความสำคัญของจริยธรรมทางพุทธศาสนาเป็นจริยธรรมแบบใหม่ แต่ก็ยังเป็นจริยธรรมในแบบผู้ตาม หมายความว่า

เป็นจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยเป็นการวางหลักสูตรเชิงจริยธรรมที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตามจริยธรรมที่ออกแบบเอาไว้เท่านั้น ซึ่งตรงนี้เองที่ผู้เขียนมองว่าอาจจะนำไปสู่ปัญหาที่พลเมืองไม่มีการตั้งคำถามต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องดีต่อการควบคุมพลเมืองของรัฐที่ง่ายก็ตาม แต่อาจจะทำให้พลเมืองขาดทักษะการตั้งคำถามเชิงศีลธรรมว่าสิ่งที่ตนต้องปฏิบัติตามนั้นเป็นสิ่งที่ดีจริงๆหรือไม่ ดังนั้น แม้จะมีการเปลี่ยนจากพุทธจริยธรรมมาเป็นการเพิ่มเนื้อหาจริยธรรมแบบใหม่ เข้ามาก็ตาม ผู้เขียนยังมองว่ายังเป็นรูปแบบจริยธรรมแบบฝึกฝนให้ทำตามเท่านั้น

2.2 จากจริยศึกษาแบบการพัฒนาคุณธรรมสู่จริยศึกษาแบบประยุกต์ นับตั้งแต่หลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา เราจะพบว่า เริ่มต้นมีการสอนจริยศึกษาในลักษณะของจริยศาสตร์ประยุกต์มากขึ้น ในขณะที่ก่อนหน้านี้มุ่งเน้นจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานโดยเป็นจริยศาสตร์เชิงคุณธรรมเป็นหลัก ตัวอย่างง่ายๆ คือ ในหลักสูตรการศึกษาปี 2518 ข้อหนึ่งที่กล่าวเอาไว้ว่าการจัดการสอนศีลธรรมเป็นไปเพื่อให้มีเจตนาที่ดีต่อสมาชิกทุกคน และให้มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีความขยัน อดทน รู้จักประหยัดในการบริโภค การสงวนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรการศึกษาเริ่มหันมาให้ความสนใจในจริยศึกษาที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น จริยธรรมกับวิชาชีพ จริยธรรมกับสิ่งแวดล้อม จริยธรรมกับการเมืองและนโยบายรัฐ เป็นต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การสอนจริยธรรมในยุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปิดพื้นที่สู่การจัดการเรียน

การสอนทางจริยธรรมแบบใหม่

การมุ่งเน้นและให้ความสนใจต่อจริยธรรมที่กว้างขึ้นนี้ได้ขยายเพิ่มเติมมาในช่วงปี พ.ศ. 2533 และมีเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะหลักจริยธรรมทางพุทธศาสนา ศาสนาอื่นๆ หรือแม้แต่จริยธรรมแบบใหม่ที่เพิ่มเข้ามาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับจริยธรรมและหลักการที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเข้าใจสังคมมากยิ่งขึ้นด้วย อย่างเช่นในหลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2544 ที่ให้ความสำคัญกับจริยธรรมวิชาชีพ จริยธรรมกับการเคารพตนเอง เพศวิถี และจริยธรรมสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดีแม้หลักสูตรใหม่เหล่านี้จะเป็นการก้าวเข้าสู่การสอนจริยธรรมประยุกต์ที่มีความสมสมัยเข้ากันได้กับวิถีชีวิตในโลกสมัยใหม่และวิถีชีวิตจริงของพลเมืองก็ตาม แต่เนื้อหาภายในของหลักจริยธรรมเหล่านี้ ยังขาดการมุ่งเน้นให้รายละเอียดและการอธิบายหลักการทางศีลธรรมที่ควรจะเป็น ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของจริยธรรมที่เราจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ก็ยังไม่ได้เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างเข้าใจต่อหลักจริยธรรมสิ่งแวดล้อม เป็นเพียงการให้คำแนะนำที่เราควรจะต้องปฏิบัติตามสิ่งแวดล้อมเพียงเท่านั้น จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาจากจริยศึกษาแบบการพัฒนาคุณธรรมสู่จริยศึกษาแบบประยุกต์จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในระดับหลักสูตรเท่านั้น แต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของหลักสูตรปัจจุบันที่ทำให้

4. สรุป

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอบทวิเคราะห์พัฒนาการการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทย จากการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรการศึกษาจริยศึกษาและจริยธรรมของไทยมี 6 ระยะด้วยกัน ภายใต้ 6 ระยะนี้ มีจุดร่วมของรากฐานทางจริยธรรมของจริยศึกษาในหลักสูตรการศึกษาไทย คือ การสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยจะมีลักษณะเฉพาะหรือมีอัตลักษณ์เฉพาะนั้น คือ มีรากฐานทางจริยธรรมมาจากพระพุทธศาสนา แม้จะมีการเพิ่มเติมการสอนจริยธรรมเข้าไปในหลักสูตรแต่ก็เป็นการเชื่อมโยงเข้าสู่หลักธรรมของพุทธศาสนาด้วยกันทั้งสิ้น ส่วนพลวัตของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยเราพบว่า มีสองช่วง ช่วงแรกเป็นการเปลี่ยนผ่านจากการบรรจุเนื้อหาทางจริยธรรมจากพุทธศาสนามาเป็นรูปแบบทางจริยธรรมผสมผสานกับจริยธรรมแบบอื่นๆ เข้ามาด้วยทำให้เกิดการผสมผสานและหลักการทางจริยธรรมใหม่ๆ เข้ามาให้ผู้เรียนได้เรียนมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยมีเพียงแต่หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ส่วนในช่วงที่ 2 เป็นการเริ่มเข้ามาของจริยธรรมแบบประยุกต์ที่สนใจหลักจริยธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของโลกสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้นเรากลับพบว่า การสอนจริยธรรมประยุกต์เหล่านั้นยังไม่ได้สนใจประเด็นของรายละเอียดและความเข้าใจในจริยธรรมอย่างแท้จริง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยพบว่าการสอนจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาไทยมุ่งเน้นการสอนจริยธรรมสัมบูรณ์ภายใต้กรอบคิดของจริยธรรมสัมบูรณ์ของพุทธศาสนา ซึ่งแม้จะมี

จริยธรรมของศาสนาอื่นหรือจริยธรรมแบบอื่นๆ ก็ตาม แต่จริยธรรมต่างๆ เหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบโจทย์แนวนโยบายอำนาจรัฐและการผนึกรวมความเป็นชาติ และสร้างผ่านการตีความภายใต้จริยธรรมของพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะพิจารณาองค์ความรู้สำคัญได้ดังรูปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2518). *คู่มือหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2518*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2536). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2554). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2549). หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนไทย: รุ่งเรืองหรือร่วงโรย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 6(2), 128-159.

- เด่นพงษ์ แสนคำ. (2561). การสร้างแนวคิดชาตินิยมไทยผ่านทางการศึกษาวัฒนธรรมและงานนิพนธ์. *วารสารนานาชาติมหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 142-168.
- นวรรธน์ วุฒิกุล. (2550). แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสิ้นสุดยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา วังมี. (2543). รัฐไทยกับการกล่อมเกลาก่อนการเมืองผ่านแบบเรียนในช่วง พ.ศ. 2475-2487. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธรักษ์ ปรานนอก. (2560). การสอนศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาของประเทศไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 34(3), 269-287.
- วัชรญา หุ่นเจริญ. (2545). โรงเรียนในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2411-2468). (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรินทร์ มัสเจริญ. (2533). แบบเรียนสังคมศึกษากับการกล่อมเกลาก่อนการเมืองไทย ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์: ศึกษากรณีความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2526). *ปรัชญาการศึกษาไทย 2411-2475*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- โสภา ปาลบุตร. (2475). *แบบสอนอ่านหนังสือที่ราษฎร*. พระนครศรีอยุธยา: โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช.
- Cromdal, J. (2006). Socialization. In Brown, K. (Eds.). *Encyclopedia of language and linguistics*. North-Holland: Elsevier.
- Halstead, J. M. (2010). Moral Education. In Clauss-Ehlers C.S. (Eds.). *Encyclopedia of Cross-Cultural School Psychology* (pp. 260-265). Boston: Springer.
- Klechaya, R. & Glasson, G. (2017). Mindfulness and place-based education in buddhist-oriented schools in Thailand. In Powietrzyńska, M., & Tobin, K. (Eds.). *Weaving complementary knowledge systems and mindfulness to educate a literate citizenry for sustainable and healthy lives* (pp. 159-170). Brill Sense: Springer.
- Lockwood, J. H. (1999). *The Moral of the Story: Content, Process, and Reflection in Moral Education through Narratives*. La Vergne, TN: Dissertation Com.
- Russell, D. C. (2013). Virtue ethics, happiness, and the good life. In Russell, D. C. (Eds.). *The Cambridge companion to virtue ethics* (pp. 7-28). Oxford: Cambridge University Press.

- Singsuriya, P., Aungsumalin, W. & Worapong, S. (2014). Narrative approach to moral education: A case of Thailand. *Education, Citizenship and Social Justice*, 9(3), 209-225.
- Tirri, K. (1999). Teachers' perceptions of moral dilemmas at school. *Journal of Moral Education*, 28(1), 31-47.